

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

מסכת סנהדרין - דף עג עז

סיכום הדף נושא היום: הצלה מן החטא בנפשו של חוטא

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

קלה, ואמר רבין בשם ר' יוחנן לא רק בשעת גזירת מלכות אלא כל בפרהסיא לא יעבור אפילו על מצוה קלה. וביאר רבא בר רב יצחק בשם רב, ביאור מצווה קלה שביקשה המלכות לשנות בשרוך הנעל. והגדרת פרהסיא ביאר רבי יעקב בשם ר' יוחנן, עשרה אנשים. ואמרת הגמ' שהדבר פשוט שהכוונה לעשרה אנשים יהודים ממה שנאמר "ונקדשתי בתוך בני". הסתפק רבי ירמיה מה הדין אם יש ט' יהודים או נוכרי, הביאו מדברי רבי ינאי אחיו של רבי חייה בר אבא שדרש "תוך" "תוך" מונקדשתי לבני מה שנאמר בעדת קורח, שהכוונה כולם ישראלים.

על דינו של רבין בשם ר' יוחנן שבפרהסיא הדין ייחג ואל יעבור, שואלת הגמ' מאסתר המלכה שהייתה בפרהסיא, ביאר אביו שאסתר היתה קרקע עולם. רבא אמר לא היה חילול ד' כיון שהכוון אחשוורוש להנאת עצמו. שאל"כ היה אסור לנו לאפשר לגוים ליטול מהנחלים ביום חגם, וההיתר כיון שעושים להנאת עצמם. ורבא לשיטתו שאם גוי אמר לישראל לקצור לו בשבת ולהאכיל את בהמתו, ואם לא יעשה ייהרג, מותר כיון שלהנאת עצמו מתכוון. אבל אם אמר לו קצור זורק לנהר, מוכח שמתכוון להעביר על דתו ואסור. שאלו את רבי אמי האם בן נח מצווה למסור את נפשו כאשר מכריחים אותו לעבוד ע"ז בפרהסיא, אמר אביו בני נח נצטוו ב' מצוות וזה לא נכלל. אמר רבא ד' מצוות וכל ההלכות השייכות לשמור עליהם והחייב למסור את הנפש הוא חלק מחלקי המצווה. אמר רב אדא בר אבהו שאמר בבית מדרשו של רב, שאמר אלישע נעמן "לך לשלום" על ביקוש ממנו שיתפלל שיסלח לו ד' על שנצרף להשתחוות לע"ז של אדונו, ואם אמר לו אלישע "לך לשלום" מוציא שאין מצווה למסור את נפש, דוחה הגמ' שהיה ביצינע ולא בפרהסיא.

אמר רב יהודה בשם רב, מעשה באדם שחלה מחמת שנתן עינו באשה, אמרו הרופאים שרופאתו שתבעל לו האשה, אסרו החכמים. אמרו שתעמוד לפניו ערומה, ואסרו אמרו שתדבר עמו מאחורי הגדר, ואסרו נחלקו רבי יעקב בר אידי ורבי שמאל בר נחמני, מ"ד סבר שהיתה אשת איש, ומ"ד סבר שהיתה פנויה. למ"ד שהיתה פנויה החמירו החכמים, לר"פ מחמת פגם משפחה. לרב אחא בריה דרב איקא, כדי שלא יהיו בנות ישראל פרוצות. ולא הורו לו החכמים שיא אהיה, כיון שבכך לא היתה מתיישבת דעתו כפי שאמר רבי יצחק מיום שחבר בישא המקדש ניטל טעם ביאה המבולעים בהיתר וניתן לעוברי עבירה "מים גנובים ימתקו ולחם סתרים ינעם".

הדרן עלך פרק בן סורר ומורה

עיונים על הדף

ג' עבירות מהירות ייהרג ואל יעבור.

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק נימנו וגמרו בעליית בית נתזה בלוד כל עבירות שבתורה אם אומרים לאדם עבור ואל תהרג יעבור ואל ייהרג, חוץ מעבודת כוכבים וגילוי ערויות ושפיכות דמים וכו'.

והארכו לבאר בדברי הש"ס שבשעת השמד אסור ייהרג ולא יעבור אפילו בעבירה קלה, ואמרו שבפרהסיא כל דבר אסור, ודנו בהרחבה בנושא, ובשלהי הפרק אסרו חכמים על אותו אדם להתרפא בביאת אהיה, למ"ד שהיתה אשת איש, ולמ"ד שהיתה פנויה משום פגם משפחה או משום זירה שלא יהיו בנות ישראל פרוצות.

כידוע אחד מהתרופות היעילות לכוויות שבעור, נתינת שמן על הכוויה או הנחת מקום הכוויה במים שיש בהם סוגים מסוימים של שמנים שגורמים לעור להתחלף ולהבריא במהירות, והמבינים יודעים את הנושא למרכיביו ולא באנו לחוות דעה רפואית, אלא שנשאלה השאלה שהגיעו סוגי שמנים מהמזרח הרחוק וזה שטענה שתעשיית השמן היא לצורך הקטורת של סוגי העבודה זרה, וכפי שנראה אין הם זוכחים את השמן עצמו אלא משתמשים בו לריח טוב וכד' באותם מקומות. כמובן שכאן הנידון אינו קשור ל"יהרג" שהרי לא מדובר בפיקוח נפש אלא בסכנת איבר וכד', אולם יש לדון האם יש כאן את הענין האמור בסוגיית לפיניו.

האמת, שיש סוגיית ממש דומה בגמ' בפסחים ויש מקום ללבן את הדברים כפי שנביאה בעזרת ד', בגמ' בפסחים (נה) אמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן בכל מתרפאין חוץ מעצי אשירה. שאלה הגמ' איך מדובר הרי אם יש סכנה לכאורה יהיה מותר אפילו בעצי אשירה מחמת פיקוח נפש מדין "וחי בהם". ואם אין סכנה, אף כל שאר איסורים של תורה יהיה אסור להתרפא מהם שהרי אין סכנה. ואמרת הגמ' מדובר במקום סכנה ואפילו כך לא התירו להתרפא מעצי אשירה. והביאה הגמ' דרשה וכו'.

ביאר רש"י, אהוב את בוראך יותר מן החביב עליך והמתרפא מעצי אשירה נראה כמו מודה בה. מבוואר ברש"י להדיא שאין איסור בעצם הרפואה באשר היא באה מעצי ע"ז, שהרי כתב רש"י "נראה כמודה בה" היינו חשש של מראית עין או דומה לכך אולם אין איסור בעצם.

אולם דעת התוס', לחלק האם אפשר להתרפא ממשאר עצים או לא. וכך, האיסור להתרפא מעצי אשירה לדעת התוס', שישו שמא יבא לאכול. וא"כ כאשר יכול להתרפא ממשאר עצים אין חשש שיבוא לאכול, אולם אם רק עצי אשירה יעלו מזור לחוליו, יש חשש שמא אף יאכל לכן אסור לגמרי.

הר"ן חולק על התוס' וסובר. שאיסור מפורש הוא שכתוב "לא ידבק ידך

יש שמצילים אותם מן החטא אף ע"י שהורגים אותם, הרודף אחר חברו להורגו, הרודף אחר הזכר לאונסו, אחר נערה המאורסה. אם רודף אחר בהמה לרובעה, לחלל שבת או לעבוד ע"ז אין מצילים ע"י הריגתם.

המקור לרודף שהותר להורגו, מנערה המאורסה, הבא עליה רק פוגם בה ומותר להורגו (יבואר להלן), ק"ו להציל את הנרדף. ואמנם הכלל שאין עונשים מן הדין, אולם בבית מדרשו של רבי למדו שזה היקף, ולנערה לה' תעשה דבר אין לנערה חטא מות כי כאשר לא תעמוד על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה. הקישה תורה נערה המאורסה לרוצח, ונמצא למד שאף בו ניתן להצילו בנפשו. המקור שניתן להציל נערה המאורסה ע"י נפשו של הרודף שאמר תנא דבי רבי ישמעאל "ואין לה מושיע" שיכול להושיעה בכל דבר.

הרואה את חברו טובע בנהר או חיה גוררתו או ליסטים באים עליו חייב להצילו שנאמר "לא תעמוד על גם רעך", ולומדים אף מהשבת אבידה שחייב אף השבת גופו, והריבוי שחייב להציל אף במקום שיש טירחה וצורך לשכור פועלים.

מבואר בברייתא שמצילים ע"י הריגה, הרודף להרוג, אחר הזכר, נערה המאורסה, חייבי מיתות ב"ד, חייבי כריתות. אבל אם רץ אחר חייב לאונס, אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, או נישטה עבירה בגופה של נרדפת, או יש לה מושיע, ולדעת רבי יהודה אם אומרת הניחו לו שלא ייהרג, אין מצילים בנפשו. המקור "ולנערה (כתוב נער" קוראים "נערה" דורשים, משכב זכור, ונערה המאורסה) לא תעשה דבר אין לנערה חטא (חייבי כריתות) מות (חייבי מיתות ב"ד)". החידוש בזכר כלפי נערה המאורסה, למרות שיותר רגילות מאשר משכב זכר, מצד שני פגמה ובזכור אינו פוגמו. זכור אינו ברגילות, ונערה פגמה, שאר ערויות שהם ברגילות ולא פגמו אולי אין בהם הצלה בנפש, ואם היה כתוב רק "חטא" היה צד לרבות אף חייבי לאונס. ויהי ניתן לכתוב "חטא מות" ולא היה צריך "נער" ו"נערה", והחידוש שבא למעט: א. למעט עובד עבודת כוכבים. רובע בהמה ואיסור שבת. ב. לשיטת רשב"י ש"ע" ניתן להצילו בנפשו, למעט בהמה, ולמעט שבת שלא נלמד מע"ז. ג. לראב"ש שמחלל שבת מצילים בנפשו שלומד מע"ז, למעט בהמה. ונקרא נערה משום שכל פרשה עוסקת בנערה ולא לומדים מכאן דבר מיוחד.

מבואר בברייתא לדעת רבי יהודה אם אומרת הניחו לו שלא ייהרג, אין מצילים בנפשו, מבואר שירבן חולקים. ביאר רבא שנחלקו אם שלא מזנה לרצון אלא חוששת על הריגתה, רבנן סוברים התורה הקפידה על פגם הנערה, ולכן ניתן להורגו. לדעת רבי יהודה, התורה חששה שתמסור נפשה כדי שלא יפגמו אותה, וכאשר מוכח שלא תמסור נפשה, אין להורגו. שאל ר"פ את אביו, לרבנן שסיבת ההצלה מחמת פגם, והרי אלמנה לכ"ג גם פוגם אותה ולא הותר להציל בנפשו, ביאר אביו הקפידו על פגם גדול כמדברי חז"ל חלה בלבד.

התבאר בברייתא שמצילים את הרודף אחר חייבי כריתות, שואלת הגמ' מדברי המשנה בכתובות שיש קנס לאונס את אחותו, ואם מותר להורג הרי אין מת ומשלה. א. אמרו החכמים לפני רב חסדא, בתחילת הביאה כבר אין להורגו (שהרי כבר נעשה עבירה) וחייב ממון זה בגמר ביאה. נדחה שהרי למ"ד שהעראה הכוונה הנכנסת עטרה הרי חייב ממון בא ביחד עם חיוב מיתה. ב. ביאר רב חסדא, שיש חיוב קנס באופן שבאו עליה שלא זכרה, באופן זה אין להצילה בנפשו של רודף. ג. לדעת רבא, לשיטת רבי יהודה שאומרת שיניחו לו כדי שלא ייהרג, לא הורגים אותו ומילא יש חיוב ממון. ד. לר"פ במפוחה שהסכימה להיבעל. ה. לאב"י באופן שיכול להציל באחד מאיבריו ולדעת רבי יונתן בן שאול, שאם יכל להציל באחד מאיבריו ובכ"ז הרגו נידון כרוצח. המקור לדבריו, שנאמר "וכי יצא אנשים" וביאר ר"א שכונתו של המכה להורג את חברו ובסופו של דבר הכה את האשה, ומדובר שמתו הולדות בלבד ומתחייב ממון. ויש לתמוה איך יש חיוב ממון הרי יש לו חיוב מיתה ממה שרדף אחר חברו. אלא בהכרח היה ניתן להצילו באחד מאיבריו, ובאופן זה אינו מתחייב מיתה ולכן יש לו חיוב ממון. דוחה הגמ', יתכן שהיה חייב מיתה מצד רודף, כי אין פטור של קים ליה בדבריה מניה היות החיוב ממה הוא והחיוב מיתה אינם לאותו אדם. דוחה הגמ' שהיה שיטת רבא אף באופן שמיתה וממון הם לב' אנשים יש פטור של קים ליה בדבריה מניה, ממה שאמר רבא שפטור הרודף אם שבר כלים בעת יציאתו וכן אם הכלים שנרדף ובין לשאר בני אדם. (וכך סבר רבי יונתן בן שאול, ויש ראה ממכה חברו והרג את הולדות שמתחייב ממון שלא התחייב מיתה כיון מעבדה זרה. באחד מאיבריו, וממון לזה ומיתה לזה אינו פירכה כיון שאף בה אומרים קלב"ד"מ).

אם הנרדף שבר את הכלים של הרודף פטור, שהרי מותר להציל בנפשו של רודף ולא יהיה ממנו ערוץ מגופו. ואם שבר כלים של שאר בני אדם, חייב משום שמציל עצמו בממון חברו. ורדף שרדף אחר הרודף, חכמים פטרוהו על כלים שהזיק, שאל"כ לא יסכימו להציל את הנרדף מחשש שזיקו ויתחייבו.

לדעת חז"ל! הולך לעבוד עבודה זרה ניתן להצילו מהחטא אף ע"י הריגתו, למד ק"ו מדיות חברו וסבר שעונשים מן הדין. ורבי אלעזר בנו של רבי שמעון סבר כאביו שעונשים מן הדין ולמד שמתחלל שבת ניתן להצילו בנפשו ולמד בגמ' מעבודת זרה.

אמר רבי יוחנן בשם רבי שמעון בן יהוצדק, נפסקה הלכה בעליית בית נתזה בלוד שאם אומרים לאדם לחטוא, יחטא ולא ייהרג, למעט ג' עבירות חמורות. ע"ז, גילוי ערויות ושפיכות דמים, שיהרג ולא יעבור. ושאלה הגמ' ממה שאמר רבי ישמעאל שבפרהסיא אסור לו לעבוד ע"ז ולא תחלל שם קדשי ונקדשתי, אבל ביצינע נאמר "וחי בהם" ולא שימות בהם. מבארת הגמ' שפסק ההלכה שאמרו בלוד כשיטת ר"א שאמר שנדרש "בכל נפשך" "בכל מאודך" למור שחייב למסור נפשו בין מי שאוהב נפשו ובין מי שאוהב ממנו יותר. גילוי ערויות ושפיכות דמים, דרשו כדברי רב, שהתורה כתבה בפרשת נערה המאורסה דמיון לרוצח ללמד שרוצח מציל בנפשו כנערה המאורסה, וללמד שבערה תהרג ולא תעבור כשם שבדין רוצי הרג ולא ייהרג. וברוצח נלמד מסברא כפי שאמר רבה לכן עירו שיהרגו אותך ולא תהרגו שמי אמר שהדם שלך חשוב יותר מדמו של חברך.

אמר רב דימי בשם ר' יוחנן, בשעת גזירת מלכות יש דין ייהרג ולא יעבור אפילו על מצוה

הדרך היומית

הוא, ולא יתן מקום אל המעביר לחשוב שהוא כפר בשם. ולשון ספרי, על מנת כן הוצאתי אתכם מארץ מצרים שתקדישו את שמי ברבים. וכמו כן בשמים שזכרנו, ייהרג ואל יעבור כמו שאמרנו.

שורש מצוה זו ידוע, כי האדם לא נברא רק לעבוד בוראו, ומי שאינו מוסר גופו על עבודת אדוניו איננו עבד טוב. והרי בני אדם יסרו נפשם על אדוניהם, קל וחומר על מצות מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא.

כתב הרמב"ן (ויקרא כב, לב), וטעם ונקדשתי בתוך בני ישראל - על דעת רבותינו (תורת כהנים ט ד) מצות עשה, שנקדש את שמו במצות ליהרג עליהן ולא נעבור, וזה טעם המוציא אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים, שהוא טעם יכול כל המצות, שראוי לקדש שמו עליהם בעבור שאנחנו עבדי אשר גאלנו ממצרים.

מחמת גאולת מצרים, התחייבנו לשמור את כל המצוות ולייחד את שמו של הקב"ה בעולם, עד כדי הקדשת החיים, עד ועד בכלל כפי שמורה לשונו של הרמב"ן פ"ד על ליהרג עליהן.

כמה פעמים בתורה (שמות לב, ט; לג, ה; לד, ט; דברים ו, ט; ז, יג) עם ישראל מוגדרים בביטוי שעל פניו אינו מחמיא - "עם קשה עורף". אולם ביארו במדרש: "מהו והנה עם קשה עורף הוא וכו', אמר רבי יצחק בר רדיפא בשם רבי אמי אתה סבור שהוא לגנאי ואינו אלא לשבחן או יהודי או צלוב".

ביאר הרמב"ן (דברים ז, ז), מרוב אהבת הקב"ה את ישראל פדה אותנו מארץ מצרים, כנגד זה העם היהודי מוכן להקדיש את עצמו למטרה הנעלה, לקדש את שמו של הקב"ה בעולם, עד כדי הקרבת החיים על מזבח האמת, כפי שמורה לשונו של המדרש "יהודי או צלוב", היינו או לחיות כיהודי, או למות על קידוש ד'.

הדברים משלימים אחד את השני, לאחר שהקב"ה הוציא את עם ישראל ממצרים, התחייבו אליו בכח ההכרה, וההכרה שהביאה לאמונה ברורה ומוחשית מחייבת שעבוד, עד כדי "יהודי או צלוב" וזה שנאמר "אנכי ד' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" (שמות כ, ב), ועיקר סיבת יציאת מצרים, נאמרה בתורה כמה וכמה פעמים "בהוציאך את העם הזה ממצרים תעבדו את האלוקים על ההר הזה" (שמות ג, יב).

כאשר הקב"ה שולח את משה רבנו לראשונה לפרעה, אומר לו את הסימן והאות למטרה הנשגבה של קבלת התורה "תעבדו את האלוקים על ההר הזה". אח"כ משמש רבנו בא אל פרעה, מנדיש כמה וכמה פעמים "שלח את עמי ויעבדני" - הקב"ה מצווה שסיבת שחרורם מארץ מצרים, למען המטרה "עבדות לד'". ודבר זה הביא רש"י מהמכילתא, על הפסוק "אשר הוצאתיך מארץ מצרים" - כדאי היא ההוצאה, שתהיו משועבדים לי.

האריך הרמב"ן בביסוד זה, שהיציאה ממצרים הוכיחה על מציאות ד' והשגחתו בבריאה. וכאן למדנו אף על קדמות העולם, שברא הקב"ה את העולם, שהרי הוא השליט ובכוחו הגדול לשנות את הטבעיים ככל שיחפוץ, והיכולת מוכיחה על ייחוד ד'. ואמר הקב"ה "אנכי ד' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים", הדישה התורה את רעיון "בית עבדים", כאשר עם ישראל היו במצרים היו משועבדים לעבדות לפרעה ולמצרים, אומר להם הקב"ה החובה באמונה וביחוד ד', היא סיבה לעובדו, כי הוא פדה את עם ישראל מבית עבדים. אומר הקב"ה "קבלתם מלכותי קבלו את גזרותי ואת כל מצוותי".

זה ושורש הפנימי של "ונקדשתי בתוך בני ישראל" ומוסיף הפסוק "אני ד' מקדשכם", הקב"ה שיצר את עם ישראל לאומה, ובנה את עמו מראשית השתלשלות האבות למצרים ובמשך כור ההיתוך בארץ גזירה שנועד למטרה אחת ועליונה שנקדש שמו ברבים, וע"ז אמרו "וחי בהם" בכל המצוות אמרה תורה וציווה רחמנא זכות החיים גדולה מעצם קיום המצווה, אבל כאשר מדובר על ג' עבירות חמורות ששורשם ביטול הקיום היהודי כאן יש סתירה להוויית העם היהודי בתוך בן מלך, כאן אמרה תורה ייהרג ולא יעבור, זה ונקדשתי. הקב"ה קידש אותם והפריד אותנו מכל האומות, וזה מבחן שימסור נפשו לאדונו, וזה שכתב רש"י בהלכה של אין מתרפאין מעצי אשירה "אהוב את בוראך יותר מן החביב לך".

והגדירו חז"ל שהמצוות החמורות התלויות בקידוש ד', הם שפיכות דמים הבא לבטל צלם אנוש, וזה אינו בקדימה לחיים. וכן גילוי עריות שמעוות את משפחת ישראל בטהרתה. ובזאת שעבודה זרה שהוא מהווה סתירה לעצם האמונה. אלא שאמר חז"ל שבעת השמד אפילו עבירה קלה נאמר עליה "ונקדשתי", כאמור הדברים ברורים ופשוטים כאן יש מבחן של "יהודי או צלוב" בדיוק במקום כזה אמרו "אהוב את בוראך יותר מן החביב לך" למרות שהמצווה אינה בכלל הדברים החמורים, בכ"ז שבאים להעביר את היהודי על דתו מחפץ יהדותו, הוא אוהב את בוראו יותר מעצמו כפי שדרשו "בכל נפשך בכל מאודך".

מאומה מן החרם" אפילו שגדר האיסור הוא איסור לאו, ולא חמור כעצמותה של ע"ז, אולם כיון שהוא חלק מעניין העבודה זרה אסור מחמת "אביזרייהו דע"ז וכלי תשמישין". וכתב הר"ן שאין חילוק אם יש עצים אחרים להתרפא מהם או לא כיון שיש איסור עצמי להנות מהעצים הנ"ל, לכך אפילו יש עצים אחרים אסור לו להשתמש בעצי אשירה.

בחינוך (מצוה רצ) הביא מדברי הירושלמי (שבת פ"ד ה"ד) לא סוף דבר בשאמר לו רופא הבא לי עליון של אשירה פלוגית, דמחזי כמאן דמודה בה, אלא אפילו אמר לו הבא לי עליון של אילן פלוגי סתם, והלך ולא מצא אלא של אשירה ייהרג ואל יעבור. ואף על גב דהשתא כי מיתסי בעצי אשירה לאו עבודה זרה מחש היא דהא לא פלח לה, אלא מכל מקום דמתהני מינה ואיכא במילתא לאו דלא ידבק בידך מאומה מן החרם, דהוא לאו המיוחד בעבודה זרה. אבל איסורין טובא דאיכא בעבודה זרה דילפינן להו מלאו דלפני עור לא תתן מכשול, ליתנהו בכלל אביזרהא דעבודה זרה ליהרג עליהם, כיון דלאו דלפני עור אינו מיוחד בעבודה זרה מחש דבכולהו מצוות נמי איתיה. עכ"ל.

כמוכן שלא באנו לפסוק להלכה, אלא כפי הנראה מדברי התוס' יהיה מותר להשתמש באותו שמן מן המזרח, שאינו בא לאכילה כלל ולגבי אכילה יש שמנים אחרים. אולם לדעת רש"י הרן, והחינוך יש מקום גדול לשמוע שבדבר ששייך בו שם ע"ז, כבר יש לאסור.

מה דינו של עבר ולא נהרג? כפי שלמדנו בכל מתרפאין חוץ מעצי אשירה. וכמו"כ נאמר לגבי ג' עברות חמורות ייהרג ולא יעבור. מה דינו של אדם שהתרפא באיסור ע"ז, ומה דינו שלא נהרג על ג' עברות החמורות אלא עבר.

אומר הרמב"ם (פ"ה מהלכות יסודי התורה ה"ד וה"ו) מי שנאמר בו ייהרג ולא יעבור. ועבר ולא נהרג הרי זה מחלל את ד' ואומר הרמב"ם היות ומוגדר הדבר כאונס אין עונשין אותו ובזדאי שאין ממתינן אותו.

מאיך לגבי חולה כתב בהמשך דבריו שמי שהיה חולה במקום הסכנה מתרפא אף מאיסור חוץ מהאיסורים החמורים של ע"ז גילוי עריות ושפיכות דמים ואם עבר ונתרפא עונשין אותו ב"ד עונש הראוי לו. וצריך להבין מה ההבדל בין חולה לבין הכריחו אותו לעבור הרי בשניהם מדובר שנמצא במקום סכנה מחמת החולי או מחמת שאם לא יעבור ייהרגוהו. בעובר העבירה כתב הרמב"ם שאין עונשים אותו ומאיך בחולה המתרפא כתב הרמב"ם שעונשים אותו.

הרבה נתבאנו בנבואה אחת ליישב דעת הרמב"ם בדבר זה, והתירוץ המקובל בעולם הישיבות, שיש חילוק מהותי בין חולה לעובר אחד מהן. העברות החמורות. "חולה" זה מצב נתון, אימת הדבר שנמצא בסכנת נפשות, ואם לא יקבל תרופה הבאה מדבר אסור, ימות. ואולם על עצם לקיחת התרופה אין לו שום הכרח יכול הוא לא לקחת וישים מבטחו במי שאמר והיה העולם, עצם המעשה של נטילת התרופה האסורה אינו עומד במבחן הפעולה ההכרחית. חלוי ברצונו. ואין זה אונס אלא החלטה הגיונית של זה כנגד זה, אין אדם שיכריחו לקחת את התרופה, אלא חשקת החיים, שעליה נאמר שאין מתרפאין וכו' ואין וחי בהם על איסורים אלה. אולם אדם שאומרים לו, ששם לא יעבור על אחד מג' עברות חמורות, ייהרג, עצם המעשה נעשה מחמת אילוץ, המעשה שיעשה הוא עשה אותו מחמת אונס, אמנם מציל את נפשו ע"י איסור, אולם עצם המעשה מוגדר כאונס.

ובענינם על הדף שמסכת בב"ב הבאנו את דברי העונג יו"ט שהביא ראיה לדברי הרמב"ם וכך, אמרו בגמ' בב"ב מח, אמר רב הונא, אם הכריחו אדם למכור, מכירתו אסורה כיון שתמיד חפצים אדם מוכר מחמת אונס שצריך הוא מעות, ולא חילקו בין אונס כזה או אחר. דוחה הגמ', שיש לחלק בין אם הוא אונס את עצמו לבין אם אחרים אנסו אותו שלא מסכים ברצונו.

אם מבויר שאונס שאנס את עצמו אינו נחשב לאונס, שהרי מחמת סכרה זו רצו לדחות את דבריו של ר"ה שאמר שהרי כל אדם שמוכר דברים עושה כן מחמת אונס שזקוק הוא למעות, ואמרו ע"ז בגמ' שאפשר ואין זה נחשב לאונס אלא מכירה נמורה. ולכן אמר הרמב"ם כאשר אכל בעצמו דבר איסור לצורך רפואה, עונשים אותו. אולם אם אנסו אותו אחרים, מבויר בסוגיא שזה יותר אונס, ולכן אין המכר חל, ולזה כתב הרמב"ם שאם עבר אין ב"ד עונשים אותו.

"יהודי או צלוב" מצוות ונקדשתי

הביאה הגמ' את הפסוק "ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל" מצוות קידוש השם, ולמדו שעל כל מצווה בפרהסיא ובשעת השמד על כל דבר. ומעניינה של סדרא מפרשת השבוע פרשת "אמור".

כתב החינוך (מצוה רצ) שנצטוו לקדש את השם, שנאמר (ויקרא כב, לב) "ונקדשתי בתוך בני ישראל", כלומר שנמסור נפשינו למות על קיום מצות הדת. וכבר ביארו זכרונם לברכה מפי הקבלה ומן הכתובים באי זה ענין ובאי זו מצוה נצטוונו בזה. ואף על פי שכתוב בתורה (שם יח, ה) "וחי בהם", דמשמע ולא שימות בהם, כבר קיבלו הם שלא נאמר מקרא זה בכל ענין ובכל עבירה, ומפי הקבלה אנו חיינ בכל דבר התורה.

ובפירוש אמרו זכרונם לברכה (לפנינו בסוגיא) כי ג' מצוות הן שחייב האדם שיהרג עליהן ואל יעבור בהן לעולם, והן, עבודה זרה וכל אביזרהא, כלומר כל ענין שלה האסור לנו מכח הלאוין המיוסדין בה, וכו', וכן גילוי עריות וכל אביזרהא, ושפיכות דמים, שאם יאמרו לו לאדם עבד עבודה זרה או נהרגך ייהרג ואל יעבדה, ואף על שלבו תמים באמונת השם, אף על פי כן נצטוו שיהרג ולא יעשה המעשה הרע